บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาและวิจัยนี้มุ่งเน้นในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบที่มุ่งต่อการนำไปใช้ในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำเฉพาะในพื้นที่ศึกษาคือลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งกำหนดวิธีวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ระดมความคิดเห็นด้วยกลุ่มเจาะจง (Focus group) และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และเมื่อได้คำตอบจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้นั้นจะนำคำตอบทั้งหมดไปดำเนินการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อนำเอาคำวิพากษ์และข้อแนะนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เป็นคำตอบของการวิจัยที่สมบูรณ์ วิธีวิทยาการวิจัยตามที่กล่าวมานั้นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

เป็นการวิจัยเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิโดยข้อมูลที่รวบรวมนี้ได้จากการค้นคว้าเอกสาร เกี่ยวกับกฎหมายและหลักวิชาการจัดการลุ่มน้ำ ซึ่งการวิจัยนี้ได้กำหนดประเภทเอกสารและประเด็นที่ต้องการใช้ในการวิเคราะห์ คือ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำของประเทศไทย ตลอดจนกฎหมายลุ่มน้ำของต่างประเทศ

นอกจากนั้นยังมีเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นหลักการ ทฤษฎี รายงานวิจัย ตำรา บทความของประเทศไทยและต่างประเทศ ข้อมูลเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้กำหนดหัวข้อของข้อมูลเอกสารที่เก็บรวบรวมประกอบด้วย

1.1 หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำ

หลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ คือ

1) แนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ

2) หลักเกณฑ์ในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น โครงสร้างของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบและองค์กรดำเนินการที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำ

1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ

แยกประเด็นข้อมูลดังต่อไปนี้

1) สภาพปัญหาข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรคทางกฎหมายของการจัดการลุ่มน้ำ

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

(3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

(4) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

(5) พระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2558

(6) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

(7) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485

(8) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517

(9) พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518

(10) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558

(11) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

(12) พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558

(13) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

(14) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

(15) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

(16) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540

(17) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

(18) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

(19) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

1.3 กฎหมายที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำของต่างประเทศ

1) เครือรัฐออสเตรเลีย (Water Act, 2007)

2) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เมืองดาวาวซิตี้ (Davao City)

นอกจากนี้ยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารประเภทอื่นที่จะใช้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ได้แก่ ตำรา รายงานวิจัย รายงานการประชุมสัมมนา บทความและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการจัดการลุ่มน้ำและการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยวิธีการสัมภาษณ์ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าและสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับประชากรสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กำหนดการสัมภาษณ์ที่จังหวัดสงขลา

2.1 ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ผู้บริหารที่จำนวนประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก 9 ท่าน ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ 16 (สงขลา) (2) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 8 (3) ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 (4) ดร.เจริญ ดวงสุวรรณ นักวิชาการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (5) อาจารย์เทพรัตน์ จันทพันธ์ นักวิชาการระดับชาติ ศึกษาภูมิปัญญาลุ่มน้ำ (6) นายกำราบ พานทอง ตัวแทนภาคประชาชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (7) นายสมนึก หนูมี ประธานเครือข่ายคลองภูมี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (8) นายณลิต พรหมมา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (9) นายพิชัย ยิ้มละมัย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

2.2 ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นสัมภาษณ์ กำหนดไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) หลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องจัดการลุ่มน้ำ

2) นโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) การกำหนดรูปแบบการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) หลักเกณฑ์และขั้นตอนการเสนอรายงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) ปัญหาสาเหตุ อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การระดมความคิดเห็นโดยการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group)

การระดมความคิดเห็นด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเจาะจง ประชากรประกอบด้วยตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวน 10 คน ตัวแทนจากกลุ่มภาคประชาสังคม กลุ่มสภาองค์กรชุมชน กลุ่มประมง มูลนิธิเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 คน ตัวแทนจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 3 คน ผู้แทนจากภาคธุรกิจในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 3 คน รวมประมาณ 26 คน (ปรากฏตามรายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามภาคผนวก 1)

ประเด็นที่จัดการสนทนากลุ่มเจาะจง ได้แก่ รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยผู้มีส่วนได้เสีย ปัญหาอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ

4. การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design)

การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) เป็นเทคนิคทางการตลาดเพื่อสร้างสรรค์สังคม กำหนดวิธีเก็บข้อมูลโดยมีแนวคิดว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์หาคำตอบตามโจทย์วิจัยนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแทนที่ผู้วิจัยเป็นฝ่ายคิดคำตอบเอง แนวคิดนี้จึงใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) เป็นประชากรที่จะมีส่วนร่วมออกแบบคำตอบตามโจทย์วิจัยจึงจะทำให้ได้คำตอบที่ตรงกับความประสงค์และต้องการ ในกรณีการจัดทำกฎหมายหรือปรับปรุง

แก้ไขกฎหมายเพื่อให้ได้กฎหมายที่ดีสามารถใช้บังคับอย่างได้ผลนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนส่วนเสียกับกฎหมายฉบับนั้นจะได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการออกแบบสาระสำคัญของร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยที่ผู้วิจัยมีหน้าที่ในการนำเอาคำตอบจากการใช้วิธีวิทยาการวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับการจัดทำกฎหมายให้เป็นกฎหมายที่เหมาะสมต่อการใช้บังคับ ทั้งนี้เพราะกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการใช้บังคับและการปฏิบัติตามเพราะกฎหมายจะมุ่งเน้นไปที่การบังคับและมีกำหนดโทษที่จะทำให้มีการยอมทำตามเพราะกลัวการถูกลงโทษ จึงส่งผลให้มีการพยายามหลีกเลี่ยงกฎหมายเป็นประโยชน์ในแง่ของการตีความ กฎหมายที่ดีจึงควรที่จะคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถใช้บังคับได้จริง ซึ่ง สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และพราวพรรณราย มัลลิกะมาลย์ (2555) กับ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2555) ได้นำเอาแนวคิดการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัย ทำให้ได้คำตอบที่เกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดทำร่างกฎหมาย ดังนั้นการวิจัยนี้จึงนำเอาวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาใช้

อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่จัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้เข้ามามีส่วนร่วม จึงนำเอาแนวทางที่เรียกว่าวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากวิธีการนี้ เกิดจากแนวคิดที่มุ่งประสงค์จะให้การออกแบบในเรื่องใดก็ตามสมควรที่จะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากรูปแบบที่จะกำหนดขึ้น แต่เพื่อให้แน่ใจว่ารูปแบบที่จัดทำขึ้นมานั้น (ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ฯลฯ) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องและนำไปใช้ได้จริง สิ่งที่จะได้รับจากการออกแบบนี้จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมจับต้องได้ (Physical Artifacts) ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้แตกต่างจากการเก็บรวบรวมที่ทำกันตามปกติของการวิจัยซึ่งเป็นลักษณะ Top-down Approach แต่วิธีการนี้เป็น Bottom-up Approach หมายความว่า ความคิด ความต้องการและกระบวนวิธีการต่าง ๆ จะมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องโดยตรง การได้ข้อมูลด้วยวิธีการ Co-Design นี้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีการนำวิธีการนี้ไปใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2558) ได้นำไปใช้ในการออกแบบโดยให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องช่วยกันหาคำตอบที่จะนำไปใช้ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะให้ผู้มีส่วนได้เสียเป็นประชากรที่มีส่วนร่วมในการออกแบบนั้น จะทำให้ได้ต้นแบบการดำเนินการที่เกิดจาก

การมีส่วนร่วมโดยแท้ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตาม จึงน่าจะเป็นการยอมรับว่ารูปแบบที่ได้มาสามารถจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมาจากผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแบบที่ออกมานั้นเอง ทั้งนี้เพราะวิธี Co-Design จะมองว่าผู้ที่มาร่วมออกแบบเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert of his/her experience) ที่มีประสบการณ์ที่จะเข้ามาให้ความรู้ ระดมสมองและสร้างความคิด (generate idea) ร่วมกับผู้วิจัย เพราะผู้วิจัยอาจไม่สามารถเข้าใจถึงความต้องการอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ต้องปฏิบัติได้เต็มที่

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์จัดทำเป็นร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรงกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้มีส่วนร่วมในการออกแบบโครงสร้างและสาระสำคัญของข้อบัญญัติท้องถิ่นจึงน่าจะทำให้ได้ตัวแบบกฎหมายที่สามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการที่ผู้วิจัยนำเอาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบด้วยการใช้วิธี Participatory Design (PD), Co-Design เป็นวิธีการที่เหมาะสมและถือว่าเป็นวิธีการใหม่อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับโครงการวิจัยในเรื่องที่ใหม่สำหรับประเทศไทย

ด้านประชากรร่วมออกแบบ เป็นกลุ่มประชากรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งการวิจัยได้แยกกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มประชากรเฉพาะ หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีหน้าที่และประสบการณ์เหมือน ๆ กัน มี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่ม 1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติด้านกฎหมายในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ นิติกร จำนวน 4 ท่าน

กลุ่ม 2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 ท่าน

กลุ่ม 3 เครือข่ายองค์กรชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 4 ท่าน

กลุ่ม 4 นักวิชาการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบขลา จำนวน 4 ท่าน

รวมกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน รวม 16 คน

2) กลุ่มประชากรผสม หมายถึง กลุ่มประชากรที่มาจากประชากรในกลุ่มเฉพาะมารวมกันเป็นกลุ่มผสมในสัดส่วนกลุ่มละ 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรกลุ่มเฉพาะ ดังนั้นในแต่ละกลุ่มประชากรผสมจึงประกอบด้วยประชากรที่มีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติด้านกฎหมาย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน นักวิชาการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อรวมกันแล้วจะได้กลุ่มประชากรผสมจำนวน 4 กลุ่ม มีประชากรรวม 16 คน

สำหรับเหตุผลของการจัดให้มีประชากร 2 ชุด คือ

- กลุ่มประชากรเฉพาะเป็นผู้ที่มีหน้าที่และประสบการณ์เดียวกันดังนั้นเมื่อได้มาร่วมกันอภิปรายเพื่อการจัดการลุ่มน้ำ เฉพาะในพื้นที่ศึกษาคือ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงย่อมมีความคิดเห็นที่คล้อยตามกันและไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นข้อสรุปคือความคิดเห็นและความต้องการให้มีสาระสำคัญของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- กลุ่มประชากรผสมเป็นกลุ่มที่แต่ละคนมีหน้าที่และประสบการณ์ที่แตกต่างกันเมื่อได้ร่วมกันอภิปรายจึงย่อมจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และปัญหาที่พบต่อกันทำให้ความคิดเห็นและความต้องการที่แตกต่างกันได้ แต่ในวิธีวิทยาการวิจัยนี้ก็ต้องมีข้อสรุปของกลุ่มเพื่อแสดงถึงข้อตกลงร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับของประชากรที่แม้จะต่างหน้าที่และต่างประสบการณ์ก็ตาม

ประชากรที่เป็นกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสมในแต่ละกลุ่มดังกล่าวจะร่วมกันออกแบบสาระสำคัญที่เห็นว่าสมควรที่จะบัญญัติในร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบให้ใช้บังคับในท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

- ขั้นเตรียมการผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการกำหนดประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีหนังสือเชิญประชากรให้เข้ามีส่วนร่วมออกแบบ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบประกอบด้วย กระดาษสำหรับเขียนคำตอบเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มทุกกลุ่ม

- ขั้นการดำเนินการ

แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้า เป็นการมีส่วนร่วมออกแบบของกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 กลุ่ม ช่วงบ่าย เป็นกลุ่มประชากรผสม 4 กลุ่ม ทั้ง 2 ช่วงแม้กลุ่มประชากรจะแตกต่างกันแต่ก็ใช้ประเด็นหรือหัวข้อที่จะให้ออกแบบเดียวกัน การดำเนินการทั้ง 2 ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการเลือกประธานกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่นำเสนอคำตอบของกลุ่มตน ต่อที่ประชุม โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัย กำหนดประเด็นที่เป็นหัวข้อสำหรับให้กลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ร่วมออกแบบตามหัวข้อที่กำหนด ซึ่งการวิจัยนี้ก็คือ ร่างสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบโครงสร้างของข้อบัญญัติท้องถิ่นท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่มในชุดแรก แยกกันร่วมออกแบบ ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายร่วมกัน พร้อมหาข้อยุติของคำตอบของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่กำหนดไว้โดยมีผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นเลขาประจำแต่ละกลุ่ม ที่จะอำนวยความสะดวกในการจดเนื้อความที่ได้จากการออกแบบของแต่ละกลุ่ม เป็นคำตอบจากการตกลงร่วมกันภายในกลุ่มนั้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มประชากรเฉพาะ นำเสนอรูปแบบที่จัดทำขึ้นมาแล้วต่อที่ประชุมเพื่อรับฟังและรับรู้รูปแบบของกลุ่มตน พร้อมตอบข้อซักถาม

ขั้นตอนที่ 1-3 จะใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งโดยปกติจะเป็นเวลาเช้า และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของแต่ละกลุ่มเฉพาะ รวม 4 ต้นแบบข้อบัญญัติท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 จัดกลุ่มประชากรใหม่อีกครั้งเป็นกลุ่มประชากรผสมที่มาจากตัวแทนของประชากรกลุ่มเฉพาะมารวมเป็นกลุ่มใหม่ ได้ 4 กลุ่ม และดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1-3

ขั้นตอนนี้จะใช้เวลาเท่ากับขั้นตอนที่ 1-3 คือประมาณ 2 ชั่วโมง ดังนั้นการดำเนินการจึงเป็นช่วงบ่ายในวันเดียวกันเพื่อจะได้ความต่อเนื่องของความคิด เมื่อได้คำตอบของรูปแบบมาแล้ว ผู้แทนกลุ่มจะนำเสนอแบบที่ร่วมกันจัดทำโดยเสนอต่อที่ประชุมเช่นเดียวกับการดำเนินการในช่วงเช้า และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบของแต่ละกลุ่มเฉพาะ รวม 4 ต้นแบบข้อบัญญัติท้องถิ่น และผู้วิจัยจะได้ต้นแบบข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของแต่ละกลุ่มผสม รวม 4 ต้นแบบกฎหมาย

- ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทำ Co-Design จะเห็นต้นแบบของข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 ต้นแบบ และจากกลุ่มประชากรผสม 4 ต้นแบบ ซึ่งจะมีความเหมือนและแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้มานั้นไปดำเนินการเปรียบเทียบประเด็นสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่น เมื่อได้คำตอบมาแล้วก็จะนำไปเปรียบเทียบกับร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของผู้วิจัยอีกครั้ง การเปรียบเทียบจะทำเป็นตารางเปรียบเทียบซึ่งจะได้ 4 ตาราง คือ ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่ม ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มผสม 4 กลุ่ม และตารางเปรียบเทียบของผลการเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะและประชากรกลุ่มผสมกับของผู้วิจัย จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างของคำตอบที่ได้มาซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อยุติที่จะเป็นคำตอบสุดท้ายของโครงสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

ในส่วนของพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ได้กำหนดพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเจาะจง และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับจัดทำเป็นร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

6. วิธีการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เนื่องจากการวิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ จัดทำกฎหมายต้นแบบการจัดการลุ่มน้ำและนำเอาประเด็นสำคัญในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำทั้งของไทยและต่างประเทศ มาจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบ (Model Law) การจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการดังนี้

1) จำแนกรายละเอียดของการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ โครงสร้างของการจัดการลุ่มน้ำ องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับข้อบัญญัติท้องถิ่น

2) จัดกลุ่มและเปรียบเทียบกฎหมายเพื่อวิเคราะห์จัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น โครงสร้างของข้อบัญญัติท้องถิ่น องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนและลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับข้อบัญญัติท้องถิ่น

3) นำเอาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่มเจาะจง การมีส่วนร่วมออกแบบ (Co-Design) มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเป็นตัวร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ (Model Law) เพื่อการจัดการลุ่มน้ำให้มีความเชื่อมโยงกัน

4) เพิ่มเติมข้อบัญญัติใหม่ที่เหมาะสมในหมวด อาทิ โครงสร้างของการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา องค์กรดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำ ลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อใช้บังคับข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำ

5) การดำเนินการดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำเป็นร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

7. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เป็นการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แล้วเสร็จและนำเสนอเป็นข้อค้นพบของงานวิจัยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้วิพากษ์และเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อให้ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ตัวกฎหมายต้นแบบให้ใช้บังคับการจัดการลุ่มน้ำให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดที่จะนำไปใช้บังคับต่อไป

ประชากรที่ร่วมรับฟังความคิดเห็นจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นผู้กำหนดนโยบายด้านการจัดการลุ่มน้ำซึ่งเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักวิชาการด้านลุ่มน้ำ ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยกำหนดไว้ประมาณ 25 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ อาคารคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (ปรากฏรายชื่อผู้เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นตาม ภาคผนวก ค.)

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้วนั้น ได้นำเสนอสู่การวิเคราะห์ในบทที่ 4 และบทที่ 5 ต่อไป